

MARIUS GULBRANSON NORDBY

**DET STORE
KLIMA-
SØKSMÅLET**

**SAKEN SOM TOK LIVET AV
GRUNNLOVENS MILJØBESTEMMELSE**

Det store klimasøksmålet

Marius Gulbranson Nordby

Det store klimasøksmålet

Saken som tok livet av
Grunnlovens miljøbestemmelse

© CAPPELEN DAMM AS, Oslo, 2021
ISBN 978-82-02-73884-6

1. utgave, 1. opplag 2021

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med Cappelen Damm AS er enhver eksemplarframstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov eller tillatt gjennom avtale med Kopinor, interesseorgan for rettighetshavere til åndsverk.

Omslagsdesign: Kristin Berg Johnsen
Omslagsfoto: Guenter Guni/Getty Images
Sats: Bøk Oslo AS
Trykk og innbinding: AIT Grafisk AS

www.cda.no
akademisk@cappelendamm.no

Til Thea

Forord

Og så nærmer jeg meg punktet der dette manuset skal sendes inn til produksjon og bli en bok. Det er en tid for å reflektere litt og ha et mildt nervøst sammenbrudd for at jeg har skrevet noe skikkelig dumt her. Og det er en tid for å takke alle de som på ingen måte er ansvarlige for noe av det dumme, men bare har hjulpet og gjort denne boken bedre.

Jeg begynner med å takke moder'n, som leser alt jeg skriver og heier fra sidelinjen. Jeg vil også takke min lillesøster Pia som jeg er usikker på om kommer til å lese denne boken, ettersom den hverken handler om medisin eller cocker spanieler, men som er den beste søster og venn en kan tenke seg.

En enorm takk må rettes til Dagny Ås Hovind, Bjørn Hallvard Samset, Hallvard Aamlid, Per Robstad, Marit M. Simonsen og Truls Gulowsen som har lest deler, eller hele manus og gitt meg tilbakemeldinger, uten dere ville jeg ikke kommet i mål og boken ville hatt noen heller pinlige feil. Samtidig må jeg selvsagt takke min redaktør Hans Andreas Tvedt, som ikke bare trodde på dette prosjektet, men har gitt meg strålende tilbakemeldinger og sørget for at manuset ble bedre og riktigere.

Min gode venninne Ellen har lest og kommentert på manus i dets tidligere faser og er en av de personene i verden som får deg til å ønske å prestere ditt beste. Eline har ikke lest, men det føles alltid rart å nevne Ellen uten Eline. Hei Eline! Jeg vil også nevne Ane og Carl-Christian som alltid heier på meg, gjennom de rareste bokideer, mange år og tvilsomme motevalg.

Jeg vil takke de mange gløgge mennesker som har giddet å diskutere denne saken med meg. Jeg må takke Benedikte Moltumyr Høgberg, Mads Andenæs, Eirik Holmøyvik og Eivind Smith. Jeg vil også beklage overfor Eivind at jeg ikke i større grad bruker hans tekst om § 112 og håper han tar det som en kompliment; det ville rett og slett ført for langt!

Min elskede, rause og snille forlovede Thea har vist enorm tålmodighet gjennom denne prosessen. Hun har disket opp med mat, sagt fra når jeg må ta en pause og se en Marvel-film eller en fotballkamp i stedet for å lese Seip, og hun har heiet og rost – jeg er en sånn person som trenger ros. Takk min elskede, denne boken er til deg.

Til slutt må jeg også takke en som dette prosjektet har gått ut over, som har opplevd at hennes morgenkos har blitt redusert og fortvilet over hvor mye far har sittet og knastret på PC-en. Hun har forsøkt å tygge over lader, hun har prøvd å hive hele drittmaskinen i veggen og hun har lagt seg på tastaturet. Kjære Nymfadora, beste kaninen som finnes – i morgen blir det bedre.

Dette er en liten bok som spenner over mye, det er historie fra flere århundrer, litt klimavitenskap og mye jus. Det sier seg selv at ting har blitt forenklet, men håpet er at kimen av sannhet er trygt bevart. Jeg har også satt inn et relativt omfangsrikt sett med slutt-noter for kilder og videre lesning. Det er imidlertid ikke oppgitt note der hele referansen fremgår av brødteksten. I tillegg har boken et antall fotnoter der jeg ikke har ønsket at du som leser skal måtte bla frem og tilbake. Referanser i disse notene er oppgitt i noten selv (i parenteser). Mange har hjulpet med denne boken, men feil står utelukkende for min egen regning.

Om du vil ta kontakt om denne boken, kan du gjøre det, men dersom du er en klimafornekter og vil sende meg grafer du fant på nettet eller bilder av bautaer med flommerker, så tror jeg at jeg allerede har blitt tilsendt alle som finnes. Takk, men nei takk.

Ekeberg, september 2021

Innhold

Forord	7
Innledning	13
Del 1	
OLJEN	19
Hva vi vet.....	19
Norge og oljen.....	20
Norge og klima.....	21
Del 2	
GRUNNLOVEN	29
Løvens styrke.....	29
Trias politica	30
Generelt om grunnlover.....	32
Spesielt om vår grunnlov.....	33
Grunnlovens miljøbestemmelse	43
Del 3	
MAKTFORDELING	55
Godseierens siste skrik.....	55
Domstolene.....	57
Dommernes makt.....	69
Lovens ord.....	69
Dommerens forhold til lovens ord	70
Domstolsskepsis.....	78

Del 4

KLIMASØKSMÅLET	81
Begynnelsen	81
Første runde	86
Direkte anke	90
Andre runde	90
Oppløpet mot Høyesterett	95
Tredje runde	97

Del 5

ENHVER HAR RETT	105
The snail darter	105
Dommen i klimasøksmålet	107
Klimakrisens egenart	119
Domstolene	122
Ved veis ende	126

Noter	133

Bibliografi	145

Første statsmakt

- Den lovgivende makt

- Stortinget

Andre statsmakt

- Den utøvende makt

- regjeringen og hele forvaltningen
- departementer, direktorater, fylkeskommuner, kommuner, råd, utvalg og nemnder.

Tredje statsmakt

- Den dømmende makt

- domstolene
- 60 tingretter, 6 lagmannsretter og Norges Høyesterett på toppen.

Innledning

Kvelden 14. februar 2017 gir NRK ordet til en mager mann med lyst, bustete hår. Mannen er regjeringsadvokat i Norge; det er hans kontor som fører saker i domstolene for staten når staten blir saksøkt. Det er uvanlig at han fører saker personlig, men denne gangen er det annerledes. Fredrik Sejersted forbereder seg på å gå i retten. Om saken sier han:

Søksmålet er et forsøk på å rettsliggjøre denne prosessen og flytte den vekk fra de demokratiske politiske prosesser og over til domstolene.

Tonen er satt for en av de viktigste sakene som har gått i norske domstoler siden krigen.

Dette er historien om det norske klimasøksmålet som fikk sin foreløpige avslutning ved Høyesteretts dom 22. desember 2020.¹ Man kan diskutere hvilket tidspunkt saken faktisk *begynte*, men den tok sitt første steg ut i offentligheten 18. oktober 2016 da det ble klart at Greenpeace og Natur og Ungdom saksøkte staten.

På overflaten er saken temmelig enkel. Det norske oljeeventyret fikk sin, til da, siste utvidelse ved godkjenningen av 23. konsesjonsrunde i statsråd 10. juni 2016. Konsesjonsrunden innebar petroleumsvirksomhet lenger nord i Barentshavet enn noen gang tidligere. Konsesjonsvedtaket ville lede til mer tilgjengelig petroleum, som mest sannsynlig vil bli brukt, og dermed lede til større globale

utslipp av klimagasser. 23. konsesjonsrunde var allerede kontroversiell på grunn av den sårbare naturen i området. Men saksøkerne mente ikke bare at 23. konsesjonsrunde var farlig, de mente den var *ulovlig* fordi den stred mot Grunnloven.

Den aktuelle bestemmelsen i Grunnloven var § 112, en relativt fersk paragraf i verdens nest-eldste fungerende grunnlov. Bestemmelsen slår fast at enhver har en rett til et miljø som er bærekraftig og som sikrer helsen. Saksøkerne i klimasøksmålet argumenterte for at en beslutning som innebærer mer olje, større utslipp og drift i sårbare områder, ikke kunne forenes med § 112.

Når noe ikke kan forenes med Grunnloven, er vårt system i utgangspunktet klart – Grunnloven har høyest rang, og Grunnloven skal vinne.² Klimasøksmålet var med andre ord en sak der saksøkerne ba domstolene sørge for at Grunnlovens ord ble respektert. Så kunne man selvsagt ha ventet at mange ville tolket § 112 på en annen måte, eller påstått at 23. konsesjonsrunde ikke var i utakt med ordene som står i den bestemmelsen, men det var ikke det som skjedde.

I stedet vakte klimasøksmålet, gjennom tingrett, lagmannsrett og Høyesterett, sterke reaksjoner fra begge sider av vårt politiske spektrum. Disse reaksjonene gikk ut på at saken ikke hadde noe i domstolene å gjøre i det hele tatt, og at den representerte noe direkte farlig. Klassekampens redaktør Bjørgulv Braanen varslet om at en seier for miljøorganisasjonene ville «kunne føre til en grunnleggende endring av det norske politiske systemets virkemåte».³ Høyres Peter Frølich stemte i, og uttalte i Bergens Tidende at dersom søksmålet vant frem «vil Stortinget ha mistet betydelig konstitusjonell makt».⁴ Aftenpostens Trine Eilertsen var klar: «Domstolene skal ikke styre klimapolitikken».⁵ VGs Hanne Skartveit gikk så langt som å si at «Dersom domstolene får for mye makt, blir politikerne avmektige. Og demokratiet vil forvitre».⁶

*

Hva var det Skartveit, Frølich, Eilertsen og Braanen var så redde for?

Det er ikke uvanlig at staten blir saksøkt. Det er ikke engang uvanlig at staten blir saksøkt med påstander om at Grunnloven er brutt – det skjer flere ganger årlig.

Som eksempel kan jeg nevne en tidsnær dom som Høyesterett avsa i desember 2017 – saken til Jovsset Ante Sara. Sara hadde saksøkt staten fordi endringer i reglene for reindrift innebar at han måtte slakte ned buskaper sin til et antall det ikke var mulig å drive en økonomisk bærekraftig virksomhet med. Dette mente han stred mot hans rett til å utøve sin samiske kultur, garantert i Grunnloven § 108.

Selv om saken vakte mange reaksjoner, var det ingen som pekte på Sara og mente at han gjennom sitt søksmål brakte demokratiet vårt i fare.⁷ Det var ingen som skrev at det var viktig at han tapte saken for at ikke vårt politiske system skulle smuldre opp.

Faktisk kommer jeg ikke på noen andre saker med påstått grunnlovsbrudd som har fått den mottagelsen klimasøksmålet fikk. Hva var det som var så spesielt med denne saken?

En stor del av reaksjonene på klimasøksmålet kan forklares med *hva* saksøkerne angrep. Reindriften sysselsetter om lag 3000 mennesker,⁸ olje- og gassnæringen sysselsetter omtrent 200 000.⁹ Å gå rett i strupen på moderindustrien kom alltid til å vekke sterke reaksjoner. Det er ganske enkelt svært mange jobber og penger på spill.

Samtidig var det også et mer prinsipporientert motiv for kritikernes plutselige bekymring for demokratiets helse. Med klimasøksmålet kan mange ha følt at spørsmålet om olje- og gassnæringens fremtid ble *snappet* fra Stortinget og forvaltningen, og overgitt til domstolene.

Oljenæringens fremtid har vært omdiskutert; diskutert omkring kjøkkenbord, på barer, i akademia og på Stortinget. Miljøpartiet De Grønne hadde lagt frem konkrete forslag for tinget om å nedskalere industrien, og disse hadde blitt nedstemt av våre folkevalgte i den første statsmakt.¹⁰ Innad i forvaltningen foregikk det også diskusjoner om hvilke områder som egnet seg for oljeleting, med

Olje- og energidepartementet på den ene siden og Miljødirektoratet på den andre. Dermed var også den andre statsmakt godt i gang med å vurdere deler av saken.¹¹

Mange kan ha ment at et spørsmål som allerede ble behandlet av de folkevalgte – som de syntes hørte hjemme i politikken og var best egnet til å avgjøres etter å ha fått koke i stortingssalen, med innspill fra eksperter gjennom mediene, fagråd fra de erfarne byråkratene og under de taktfaste ropene til demonstrantene ute på Eidsvolls plass – nå skulle avgjøres av nitten gamle menn og kvinner og sjefen deres i Norges Høyesterett. I stedet for politikk, skulle vi få en dom, avsagt av folk selv ikke alle jurister kan navnet på, i en bygning svært få vet hvor ligger, og i et system enda færre skjønner hvordan fungerer.

Og mens den første og andre statsmakt består av, eller styres av, *folkevalgte* – er dommerne i den tredje statsmakt uvalgte jurister som ikke kan sies opp.¹² Det er derfor ikke så rart at mange var skeptiske.

Skepsis til domstolene har også en lang historie i Norge. Ett navn er særlig viktig i denne sammenheng – professor Jens Arup Seip.

Professor Seip var historiker, og i 1964 publiserte han artikkelen «Den norske Høyesterett som politisk organ».¹³ I teksten ga han sin tolkning av historien om hvordan *vanlige* folk stadig fikk mer makt i Norge utover andre halvdel av 1800-tallet. Han fortalte om hvordan de fikk kontrollen over Stortinget og kjempet kampen for parlamentarismen slik at også regjeringens medlemmer skulle være folkevalgte, og ikke bare en samling av kongens personlige venner og allierte; slik de hadde vært før. Samtidig fikk man også ha på teorien om at Kongen hadde et absolutt veto mot grunnlovsendringer Stortinget hadde vedtatt.

Tilbake stod landets elite og hadde mistet den eksklusive kontrollen de hadde hatt på statsapparatet.¹⁴

Det var da eliten, ifølge Seip, så mot domstolene som sin siste skanse. I sin artikkel forteller han historien om hvordan de diktet

opp en regel der domstolene var *Grunnlovens forsvare* og kunne overprøve lover og vedtak som stred mot vår øverste lov.¹⁵ Denne *prøvsretten* mente Seip var blitt skapt av jurister (de tilhørte alle landets elite) gjennom en slags «grunnlovsgiving ved tilsnikelse for å beskytte den detroniserte embetsstand». For Seip var prøvsretten en kjepp som med vilje var kastet inn i «demokratiets hjul».¹⁶

Umiddelbart etter at vetoet hadde visnet, skjøt prøvsretten opp av den samme fete politiske jordbunn.¹⁷

En nærmest samlet juriststand tok til motmæle mot Seips tolkning av historien, og påpekte at domstolene hadde utøvd *prøvsretten* lenge før maktkampen mellom eliten og vanlige folk for alvor tok til her i landet. Tross juristenes forsøk på å rydde opp i det bildet Seip hadde skapt, er det rettferdig å si at noe av skepsisen mot domstolene og domstolsmakten som vi finner i Norge i dag begynte, eller i alle fall ble forsterket, med tekstene til Seip.

Særlig ble skepsisen sterk på venstresiden av politikken, noe vi skal komme tilbake til. Etter et foredrag jeg holdt om klimasøksmålet for et av Sosialistisk Venstrepartis lokallag, var en eldre mann hyggelig nok til å informere meg om at «domstola er for borgerskapet, Stortinget er for proletariatet».

Og selv om det hørtes noe gammeldags og litt ekstremt ut, er det viktig å anerkjenne at det heller ikke er helt galt. Å gå til domstolene for å hevde sin rett er veldig dyrt.¹⁸ Den største delen av domstolenes virke er også å dømme i straffesaker,¹⁹ saker som nesten utelukkende berører de svakere i vårt samfunn. Satt ytterst på spissen, er domstolene på mange måter en udemokratisk institusjon der rikfolk kan få håndhevet sine rettigheter og der fattigfolk sendes i fengsel.

Nav-skandalen, der en rekke norske borgere ulovlig ble sendt i fengsel fordi norske domstoler ikke maktet å tolke lovene våre riktig, er heller ikke et godt argument for hvorfor akkurat denne

gjengen akademikere burde få lov til å ha så mye makt. Det er også et faktum at selv om dommere i dag kommer fra mange steder i landet og mange ulike samfunnslag,¹ er de fleste jurister fortsatt fra ressurssterke familier.²⁰

Seips analyse av domstolene som en siste befestning av den gamle verden og en gruppe som jobber for elitens privilegier er dermed – til dels – forståelig selv i dag. Det er også forståelig at noen strittet imot tanken på at denne gjengen skulle sitte med det endelige ordet i olje- og gasspolitikken vår – som da ikke lenger ville være politikk i det hele tatt.

Og likevel, på tross av alt dette, var kritikken til Skartveit, Frølich, Eilertsen og Braanen mfl. av klimasøksmålet – og frykt for at saken skulle lede til demokratiets forvitring – feil.

Kritikken er velment, men den bygger på en misforstått oppfatning om hvordan systemet vårt er ment å fungere. De misforstår domstolenes rolle i maktfordelingen og betydningen av at retten til et levelig miljø er fastsatt i *Grunnloven*.

Gjennom denne boken vil jeg gå gjennom Norges mislykkede arbeid med å få ned egne utslipp av klimagasser, og jeg vil gå gjennom Grunnlovens miljøbestemmelse, domstolenes rolle og klimasøksmålet. Jeg argumenterer ikke nødvendigvis for at de domstolene vi har i Norge i dag oppfyller rollen domstoler bør ha, men jeg argumenterer for viktigheten av at vi har eksterne institusjoner som sikrer at lovene våre blir fulgt – også de lovene vi ender opp med å mislike etter at de er vedtatt.

i «Jurist» er navnet på alle som har studert rettsvitenskap. Derfra kan man spesialisere seg til å bli f.eks. dommer eller advokat. Så alle fagdommere er jurister, men ikke alle jurister er dommere.

DEL 1

OLJEN

I want you to act as if the house is on fire, because it is.

Greta Thunberg på World Economic Forum

Davos, 24. januar 2019

Simply put, we stand ... at an inflection point in history.

Joe Biden fra FNs talerstol

New York, 21. september 2021

Hva vi vet

Under en partilederdebatt under Arendalsuka 2021 kom leder for Miljøpartiet De Grønne, Une Bastholm, inn på spørsmålet om kutt i norsk oljeproduksjon vil ha noen effekt for klimaet globalt. Hun viste til forskning som sier at selv om markedet vil kunne kompensere for mye av kuttene vi foretar her til lands med økt produksjon andre steder, så vil det ikke gjelde alt. Kutt i vår petroleumsproduksjon vil derfor ha en positiv effekt for kloden. Programleder Fredrik Solvang gliste lett og kontret henne med å si at «vi» samtidig vet at det kommer en ny rapport som sier det motsatte – at dersom vi kutter i petroleumsproduksjonen her på berget, vil markedet kompensere med verre former for fossile brennstoffer, og summen på kassalappen blir negativ heller enn positiv.²¹

Hendelsen skapte absolutt baluba (i alle fall på Twitter). Solvang ble kritisert fordi «vi» slettes ikke kjente til noen slik rapport (den var jo ennå ikke publisert), og at det derfor var et skittent triks å overraske partilederen med den. I tillegg viste litt lett graving fra flittige journalister i dagene etter at den famøse rapporten var bestilt og eid av oljeblobbyen. NRK ble spurt om de ønsket å ta selvkritikk for å ha brukt en slik rapport og heller ikke opplyst hvor den kom fra, men forklarte at de hadde brukt rapporten fordi de ønsket å «illustre at det er omstridt hva som er effekten av å kutte norsk oljeproduksjon».²²

En uke tidligere hadde også en annen rapport blitt mye omtalt. FNs klimapanel hadde publisert første del av sin sjette hovedrapport. Rapporten viser hvordan tiden er i ferd med å løpe fra oss. FNs generalsekretær António Guterres kalte rapporten en «code red for humanity» og uttalte at:

This report must sound a death knell for coal and fossil fuels, before they destroy our planet.²³

Norge og oljen

Det store klimasøksmålet var en reaksjon på at Norge, tross overveldende bevis for den galopperende klimakrisen som er over oss, knapt har kuttet egne utslipp av klimagasser, og samtidig fortsetter å pumpe opp olje og gass og lete etter enda mer. Saksøkerne mente at det norske oljeeventyret ikke kunne utvides dersom nasjonen skulle holde seg innenfor Grunnlovens løfte om bærekraft. For å få et klart bilde av saken, er vi nødt til å se litt på hvordan Norge har forsøkt å forsonne rollene som miljølånd og petroleumsnasjon.

Den klart største driver av klimaendringer er bruken av fossile brennstoffer – kull, olje og gass.²⁴ Norges del i bransjene som bringer olje og gass opp av bakken, begynte på 60-tallet. Det hadde

inntil da vært liten tro på funn på norsk sokkel, men regjeringen Gerhardsen hadde for sikkerhets skyld sikret seg eierskap til mulige ressurser, og i 1963 begynte Norge så smått å gi tillatelser til leting. Etter å endelig ha avtalt grensen mot Danmark og Storbritannia i 1965, begynte driften på norsk sokkel med 22 utvinningstillatelser i første konsesjonsrunde samme året. Noen små funn ble gjort, men ingenting å skrive hjem om.

Det endret seg lille julaften 1969, da beskjeden kom om et absolutt massivt funn på Ekofisk-feltet. Norges oljeeventyr var i gang. Siden den gang har vi åpnet nye områder for leting og hatt totalt 24 konsesjonsrunder og over 80 felt i produksjon.²⁵ I tillegg til å direkte og indirekte sysselsette omkring 200 000 mennesker, står industrien også for godt over halvparten av all norsk eksport.²⁶

Norge og klima

Samtidig som oljemilliardene begynte å rulle inn på 60- og 70-tallet, begynte miljøproblemer å få mer oppmerksomhet globalt. Politikerne omkring på kloden våknet, og under Richard Nixon vedtok USA noen av verdens sterkeste miljølover, styrket The Endangered Species Act og opprettet The Environmental Protection Agency.²⁷

Også i Norge var miljøtankegangen på fremmarsj; forurensing fra aluminiumsverkene i Årdal og Sunndal fikk stor oppmerksomhet, og Mardøla-aksjonen mot utbyggingen av et av Nord-Europas høyeste vannfall satte miljøsaken på dagsordenen.²⁸ 1970 brakte med seg ny naturvernlov, i 1972 fikk Norge verdens første miljøvernminister og FN avholdt Stockholmkonferansen – den første store miljøkonferansen.

Det er ikke godt å si når denne første, store bølgen av miljøengasjement begynte å avta i Norge, men 1981 er et interessant årstall. Denne våren vedtok Stortinget verdens mest ambisiøse planlov hvor miljøhensyn skulle integreres i alle ledd. Samme høst ble imidlertid Kåre Willoch statsminister, og da han fikk nøklene

til statsministerkontoret, forandret tonen seg. Aftenposten pyntet 1. oktober 1981 opp sin morgenutgave med en tegning av en glad Willoch som hiver unødvendige lover i en papirkurv. Artikkelen omkring tegningen nevner planloven som en het kandidat til akkurat den kurven. Det ble fort klart at loven ikke hadde noen fremtid.²⁹ Året etter ble den opphevet – før den noen gang hadde rukket å tre i kraft.³⁰

Willoch-regjeringen ble ikke sittende lenge, og utover 80-tallet var miljøengasjement periodevis igjen sterkt. Et blaff av engasjement oppstod da vår egen Gro Harlem Brundtland fikk lede verdenskommisjonen og leverte den første internasjonale klimarapporten «Our Common Future» (eller «Brundtlandrapporten», som vi liker å kalle den). Rapporten ble presentert i London i 1987,ⁱ og i punkt 109 gjorde den det klart at:

We are unanimous in our conviction that the security, well-being, and very survival of the planet depend on such changes, now.

På det tidspunktet hadde vi nylig passert halvveispunktet. Vi mennesker hadde sluppet ut like mye karbon ved å brenne fossile brennstoffer fra 1771 og frem til denne tiden, som fra da og frem til det øyeblikket der jeg skriver denne boken.³¹

Selv om Brundtlandrapporten ikke ledet til noen endring «now», fikk den mye oppmerksomhet, særlig i Norge hvor den raskt ble oversatt og gitt ut som bok.³² Med grønn entusiasme gikk vi inn i 1989. Vi fikk dette året vår første stortingsmelding om klima og miljø. Selv om meldingen var tydelig på at klimasaken måtte være global, understreket den også at Norge skulle gå foran som et foregangsland. Utslippsnivåene våre skulle balanseres på 1989-nivå innen år 2000.³³

Det var imidlertid allerede noe råttent i staten Norge, og mens vi forberedte oss til det neste, store miljøtoppmøtet, denne gangen i Rio,

i Noen dager etter at jeg ble født.